

importance of interactive teaching methods in the formation skills professionally oriented communication of future social teachers. The necessity of formation of skills of professionally oriented communication during the study course «Social and pedagogical counseling».

Key words: future social teachers, skills and abilities, professionally oriented communication, professional training

УДК 378.147.227

БАР'ЄРИ В ПЕДАГОГІЧНОМУ СПІЛКУВАННІ

**Г.М. СИТНИК, спеціаліст вищої категорії викладач-методист,
ВП НУБіП України «Заліщицький аграрний коледж ім. Є.Храпливого»**

Анотація. В даній статті увага приділяється розгляду суті труднощів та бар'єрів у педагогічному спілкуванні, що є важливою умовою в обміні думками, в досягненні взаєморозуміння і згоди між учасниками спілкування.

Проведено аналіз типів бар'єрів спілкування, а також чинників, що впливають на особливості комунікації викладача та студентів, виділено такі бар'єри комунікації: соціальний, фізичний, смисловий, естетичний, емоційний, психологічний, морально-психологічний, інтуїтивно-емоційний, кордон психологічного самозахисту, бар'єр невпевненості в своїх уміннях.

Ключові слова: бар'єри, комунікації, спілкування, уникнення, психологія, інтелектуальні здібності

Постановка проблеми у загальному вигляді. Важливою проблемою педагогічної психології є проблема труднощів («бар'єрів»), що мають місце у взаємодії викладача з студентами. Ця взаємодія пов'язана з накопиченням та правильним узагальненням інформації щодо одне одного і залежить від рівня розвитку комунікативних умінь викладача та його здатності до спостережливості та уміння слухати, розуміти студента та впливати на нього завдяки переконанню, навіюванню, емоційній «заразливості», зміні стилів і рольових позицій спілкування, умінню долати суперечки та конфлікти.

Аналіз останніх досліджень із проблеми. Проблема перешкод, з якими людина стикається в діяльності та спілкуванні, є однією з складних та педагогічно значущих проблем, які досліджували вчені Б. Паригін, Б. Ломов, Є. Климов, Н. Кузьміна, В. Кан-Калик, О. Леонтьєв, Г. Андрєєва та ін.

Формулювання мети статті. Метою статті є розкриття суті поняття бар'єри у педагогічному спілкуванні, їх розуміння та усунення.

Виклад основного матеріалу. Спілкування в нашому житті відіграє дуже велику роль, а його психологічна природа надто складна. Людині важко бути щасливою, успішно працювати, самовдосконалюватися, самоутверджуватися не контактуючи з іншими. Спілкування, на думку вчених, є однією з нагальних потреб людини, яка живе в суспільстві. Більшість психологів називають таку потребу комунікативною і вважають, що вона проявляється через прагнення людини до розуміння її іншими. Проблеми управління – невід'ємні від спілкування людей, оскільки саме вони складають його глибинну сутність.

У умовах людської комунікації можуть виникати бар'єри спілкування. Вони носять соціальний або психологічний характер.

© Г. М. Ситник, 2016

Бар'єри спілкування – це труднощі в обміні думками, в досягненні взаєморозуміння і згоди між учасниками спілкування.

Бар'єр в спілкуванні наростає, коли до соціальних причин, що їх породили, додаються причини пізнавального характеру. Взаєморозуміння залежить від ступеню розвитку інтелектуальних здібностей людей, які спілкуються.

Для правильного розуміння тієї чи іншої інформації слухач повинен вдумливо і зацікавлено слухати повідомлення чи читати текст. Крім цього, йому необхідно мати деякий обсяг знань в тій галузі, про яку йде мова. Чим менший цей обсяг у нього, тим більше ступінь розуміння буде наближатися до нуля, ставати недосяжною для розуміння. А коли обсяг знань мовця менше, ніж у слухача, то він не зможе нічого додати до тих знань, які є. Перешкоди в спілкуванні, які породжуються пізнавальними факторами учасників комунікації, складають гносеологічний аспект бар'єру в спілкуванні.

Існують такі типи бар'єрів спілкування:

Уникнення – спостерігається уникнення джерел впливу, відхилення від контакту з партнером, при якому спілкування стає неможливим. Визначивши партнера як небезпечного в якомусь відношенні, «чужого», людина просто уникає спілкування з ним, а якщо зовсім ухилитися неможливо, докладає зусиль, щоб не сприйняти його повідомлення. З боку цей «захист» дуже добре помітний – людина не уважна, не слухає, не дивиться на співрозмовника, постійно знаходить привід відвернутися, використовує будь-який привід для припинення розмови.

Авторитет. Розділивши всіх людей на авторитетних і неавторитетних, людина довіряє тільки першим і відмовляє в цьому другим. Авторитетним людям виявляється повна довіра, щодо всіх інших, кому довіри немає ніякої, те, що вони говорять, не має ніякого значення. Таким чином, довіра і недовіра «залежать» не від особливостей переданої інформації, а від того, хто її подає.

Нерозуміння. Далеко не завжди є можливість визначити джерело інформації як небезпечне, чуже чи неавторитетне і в такий спосіб захиститися від небажаного впливу. Досить часто якась небезпечна інформація може виходити і від людей, яким ми в цілому довіряємо (від «своїх» чи цілком авторитетних). У такому випадку захистом буде «нерозуміння» самого повідомлення.

Зовнішні бар'єри. Захист від впливу іншої людини в спілкуванні може набувати вигляду уникнення, заперечення авторитетності чи джерела нерозуміння. В усіх випадках результатом спрацьовування того чи іншого бар'єрного механізму буде неприйняття впливу – він не буде сприйнятий. Підставами для захисту є різні ознаки.

Внутрішні бар'єри – ставлення людини до вже прийнятої і зрозумілої, але в той же час неприємної та небезпечної інформації.

У процесі педагогічного спілкування нерідко непомітно для викладача виникають різноманітні труднощі, які ускладнюють сприйняття інформації студентами, унеможливають адекватні їх когнітивні, поведінкові реакції. Такі труднощі кваліфікують як **комунікативні бар'єри** (бар'єри у комунікаціях).

Серед чинників, що впливають на особливості комунікації викладача та студентів, виокремлюють соціальний, психологічний, фізичний і смисловий (когнітивний). Відповідно до цього розрізняють такі бар'єри комунікації:

– **соціальний бар'єр**, який зумовлений переважанням у системі педагогічної взаємодії рольової позиції викладача, який навмисне демонструє перевагу над студентами і свій соціальний статус. Нейтралізують цей бар'єр прагнен-

ням не протиставляти себе студентам, а підносити їх до свого рівня, не нав'язувати свою позицію, а радити;

– **фізичний бар'єр** пов'язаний з організацією фізичного простору під час взаємодії: неправильно організований простір зумовлює ізолюваність викладача, який неначе віддаляє себе від студентів, намагаючись сховатися за стіл, стілець тощо. Долають його скороченням дистанції, відкритістю в спілкуванні;

– **смысловий бар'єр** породжує неадаптоване до особливостей сприйняття студентами мовлення викладача, надмірна його насиченість незрозумілими словами, науковими термінами. Це знижує їх інтерес до матеріалу, створює дистанцію у взаємодії;

– **естетичний бар'єр** виникає через несприйняття співрозмовником зовнішнього вигляду, особливостей міміки педагога. Усувають такий бар'єр шляхом самоконтролю поведінки;

– **емоційний бар'єр** є наслідком невідповідності настрою, негативних емоцій, що деформують сприймання. Долають його за допомогою усмішки, чуйного ставлення до співрозмовника;

– **психологічний бар'єр** проявляється як сформована на підставі попереднього досвіду негативна установка, розбіжність інтересів партнерів спілкування тощо. Усувають переорієнтацією уваги з особистості на роботу, оптимістичним прогнозуванням подальшої діяльності;

– **морально-психологічний бар'єр** виникає внаслідок принизливо-насилницьких дій щодо студентів. Прогнозування, своєчасне усунення такої напруги можливі за умови правильної оцінки викладачем ситуації;

– **інтуїтивно-емоційний бар'єр** постає як невідповідність емоційного настрою аудиторії. Можливі шляхи усунення цього бар'єру: зміна емоційного настрою студентів цікавою розповіддю викладача, бесідою, яка несе відповідне позитивне забарвлення; використання ситуативних завдань, тренувальних вправ;

– **кордон психологічного самозахисту** є реакцією на гіпотетичну чи зумовлену попереднім досвідом можливість стати об'єктом кепкування, нетактовних зауважень однокласників, викладача. У подоланні його ефективно навіювання позитивного настрою, підтримка діяльності студентів викладачем, не нав'язлива індивідуальна робота.

На думку Н. Волкової невміння подолати бар'єри, як правило, призводить до **малоефективних моделей спілкування**. Сукупність їх складає кілька типів:

1. **«Монблан»**. Викладач підноситься над студентською аудиторією, як гірська вершина. Він відірваний від студентів, мало цікавиться їх інтересами та взаєминами з ними. Спілкування зводиться лише до інформування, що зумовлює їх пасивність.

2. **«Китайська стіна»**. Спілкування, за якого викладач постійно наголошує на своїй перевазі над студентами, виявляє зневажливе ставлення.

3. **«Локатор»**. За цієї моделі переважає вибірковість педагога в організації взаємовідносин з вихованцями. Він зосереджує свою увагу на групі або слабких, або сильних студентів, що руйнує цілісну й безперервну систему спілкування.

4. **«Робот»**. Характеризує поведінку педагога, який цілеспрямовано й послідовно діє на підставі певної програми, незважаючи на обставини, що вимагають змін у спілкуванні.

5. **«Я сам»**. Сутність її в тому, що викладач постає в ролі головної дійової особи, нерідко гальмуючи ініціативу студентів.

6. **«Гамлет»**. Діям такого викладача властиві постійні сумніви: чи правильно його розуміють, чи адекватно відреагують на його зауваження тощо.

7. **«Друг»**. Може спричинити для вчителя втрату ділового контакту в спілкуванні.

8. **«Тетерук»**. Характеризує педагога, який під час взаємодії з студентами чує лише себе, не реагує, не усвідомлює переживань та потреб студента.[2]

Висновки та перспективи подальших досліджень. Ефективність професійної підготовки студентів у вітчизняних вищих навчальних закладах сьогодні суттєвим чином залежить не лише від використання інноваційних методів навчання та інформаційних технологій, але й від врахування соціально-психологічних чинників. Важливу роль серед останніх відіграють чинники, пов'язані з організацією ефективного спілкування викладачів, зокрема, з попередженням та подоланням комунікативних бар'єрів, які виникають в процесі взаємодії зі студентами.

Отже, ефективному спілкуванню можуть заважати різні перешкоди, що зумовлені особистісними установками. Практично для всіх людей важливо вміти спілкуватися таким чином, щоб їх правильно розуміли, слухали і чули.

Література

1. Васильєва М. П. Формування комунікативних умінь як компонента педагогічної культури майбутнього вчителя: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец.: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / М. П. Васильєва. – Харків, 1997. – 23с.

2. Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація: навч. посіб. – К.: ВЦ «Академія», 2006. – 256с. – (Альма-матер).

3. Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація: теорія, технологія, практика: монографія / Н. П. Волкова. – Донецьк: Видавництво ДНЦ, 2005. – 304с.

4. Волкова Н. П. Теоретичні та методологічні засади підготовки майбутніх учителів до професійно-педагогічної комунікації: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук: спец.: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Н.П.Волкова. – Луганськ, 2006. – 44с.

5. Кан-Калик В.А. Основы профессионально-педагогического общения. – Грозный, 1980. – 135с.

REFERENCES

1. Vasyl'yeva M. P. Formuvannya komunikatyvnykh umin' yak komponenta pedahohichnoyi kul'tury maybutn'oho vchytelya: avtoref. dys. na zdobuttya nauk. stupenya kand. ped. nauk: spets.: 13.00.04 – teoriya i metodyka profesynoyi osvity / M. P. Vasyl'yeva. – Kharkiv, 1997. – 23s.

2. Volkova N. P. Profesiyno-pedahohichna komunikatsiya: navch. posib. – K.: VTs «Akademiya», 2006. – 256s. – (Al'ma-mater).

3. Volkova N. P. Profesiyno-pedahohichna komunikatsiya: teoriya, tekhnolohiya, praktyka: monohrafiya / N. P. Volkova. – Donets'k: Vydavnytstvo DNTs, 2005. – 304s.

4. Volkova N. P. Teoretychni ta metodolohichni zasady pidhotovky maybutnikh uchyteliv do profesynno-pedahohichnoyi komunikatsiyi: avtoref. dys. na zdobuttya nauk. stupenya d-ra ped. nauk: spets.: 13.00.04 – teoriya i metodyka profesynoyi osvity / N. P. Volkova. – Luhans'k, 2006. – 44s.

5. Kan-Kalyk V.A. Основы professyonal'no-pedahohycheskoho obshchenyya. – Hroznyy, 1980. – 135s.

БАРЬЕРЫ В ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ОБЩЕНИЯ

Г.М. СЫТНИК, специалист высшей категории преподаватель-методист, ОП НУБиП Украины «Залещицкий аграрный колледж им. Е.Храпливого »

Аннотация. В данной статье внимание уделяется рассмотрению сути проблем и барьеров в педагогическом общении, что является важным условием в обмене мнениями, в достижении взаимопонимания и согласия между участниками общения. Проведен анализ типов барьеров общения, а также факторов, влияющих на особенности коммуникации преподавателя и студентов, выделены следующие барьеры коммуникации: социальный, физический, смысловой, эстетический, эмоциональный, психологический, морально-психологический, интуитивно-эмоциональный, граница психологического самозащиты, барьер неуверенности в своих умениях.

Ключевые слова: барьеры, коммуникации, общения, избегание, психология, интеллектуальные способности

BARRIERS TO TEACHER COMMUNICATION

H. SITNIK, specialist of the highest category of teacher-methodologist VP NUBiP Ukraine "Zalishchyky Agricultural College them. E. Khraplyvy "

Summary. This article focuses on the merits of the difficulties and barriers in the pedagogical communication, which is essential in the exchange of ideas, to achieve mutual understanding and agreement between the parties to communicate.

The analysis of the types of communication barriers and factors affecting the communications features of teacher and students identified the following barriers to communication: social, physical, semantic, aesthetic, emotional, psychological, moral, psychological, intuitive, emotional, psychological border self-defense barrier of uncertainty in their ability.

Keywords: barriers, communication, communication, prevention, psychology, mental abilities

УДК . 784.1:37.091.322

СПЕЦИФІКА СПІВТВОРЧОСТІ УЧАСНИКІВ СТУДЕНТСЬКОГО АМАТОРСЬКОГО ХОРОВОГО КОЛЕКТИВУ

О. О. СІНЕНКО, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри академічного хорового мистецтва Київського національного університету культури і мистецтв

Анотація. В статті розглядається специфіка співтворчості в аспекті організації продуктивної взаємодії між учасниками хорового колективу. Здійснений теоретичний аналіз наукових джерел з досліджуваної проблеми.

Ключові слова: співтворчість, хоровий колектив, міжособистісні відносини

© О. О. Сіненко, 2016